

ASPECTE ALE PROBLEMEI ALCOOLISMULUI REFLECTATE ÎN *REVISTA BISERICA ȘI ȘCOALA* (SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA)

Petru ARDELEAN

Cercetarea istorică a unui anumit subiect, cum este alcoolismul în cazul de față, necesită stabilirea unui punct fix de observație asupra spațiului și timpului istoric bine delimitat. Problema alcoolismului aduce în discuție o serie de subiecte care trebuie cercetate și care, din punct de vedere teoretic trimit discuția pe teritoriul mai multor discipline. Astfel, alcoolul, alcoolicul și alcoolismul ne poartă pe teritorii diverse ca: medicină, elemente de sociabilitate, criminalitate (justiție), dar totodată și de natură moral-religioasă. „Trebuie accentuat faptul că investigarea dintr-o perspectivă istorică a problematicii alcoolismului constituie, dincolo de imaginea unei „istorii pe muchie de cuțit”, o întreprindere dificil de executat datorită multiplelor complicații ce pot să apară”¹.

Încă de la început trebuie făcută precizarea că cercetarea de față se dorește a fi un studiu de caz pe problema alcoolismului reflectat în revista *Biserica și Școala* pe perioada anilor 1877 – 1918 (perioadă în care s-a produs o adevărată propagandă împotriva alcoolismului, considerat în paginile revistei ca principală cauză a sărăciei, bolilor, criminalității, divorțurilor și concubinajului) în zona comitatului Arad. Articolele publicate conțin o varietate de subiecte cu privire la problema menționată. Astfel, se regăsesc articole care prezintă complicațiile pe care le aduce alcoolismul din punct de vedere al sănătății individului², subiecte cu caracter moral-religios³, iar în preajma primului război mondial, a relației alcoolului cu sănătatea și forța de luptă a armatelor⁴. Putem sublinia faptul că „citirea” subiectului pentru epoca analizată, se va face prin ochii unui discurs împotriva fenomenului (alcoolismului) după cum este el prezentat în paginile revistei. Demersul nostru este sub noua privire alocată fenomenului odată cu secolul al XIX-lea.

¹ Marius Rotar, *Apa care arde în flăcări. Dimensiuni ale alcoolismului în Transilvania celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în „Caiete de antropologie istorică”, anul V, nr. 1-2 (8-9), ianuarie – decembrie 2006, p. 156.

² *Medicina contra beției*, XIV, nr. 5, 4/16 februarie 1890, p. 39; *Alcoolul și plămânii*, XXI, nr. 14, 6/18 aprilie 1897, p. 110-111; *Alcoolismul. Balaurul Catoblepas*, XXV, nr. 11, 13/26 martie 1911, p. 3-5; *Alcoolul, boala, accidente și moartea*, XXXVI, nr. 19, 6/19 mai 1912, p. 4-5; *Alcoolul și tuberculoza*, XXXVII, nr. 49, 8/21 decembrie 1913, p. 410-411; *Alcoolul și disenteria*, XXXIX, nr. 24, 14/27 iunie 1915, p. 178; *Tifosul exantematic*, XL, nr. 8, 21 februarie (5martie) 1916, p. 59; *Alcoolismul și epidemiile*, XL, nr. 51, 18/31 decembrie 1916, p. 373, etc.

³ *Despre păcatul beției*, VII, nr. 37, 11/23 septembrie 1883, p. 334-336; *Predică despre beție*, VII, nr. 42, 16/28 octombrie 1883, p. 374-376; *Alcoolismul. Prelegere antialcoolică ținută parohienilor din Socodor*, XXXV, nr. 12, 20 martie (2 aprilie) 1911, p. 45; XXXV, nr. 13, 27 martie (9 aprilie) 1911, p. 5-6; *Neagu Marin Brotăcel*, XXXV, nr. 15, 10/23 aprilie 1911, p. 5-6; *Alcoolul. Prelegere ținută parohienilor din Miersig*, XXXII, nr. 5, 3/16 februarie 1908, p. 3-5, etc.

⁴ *Alcoolul în război*, XXXVIII, nr. 42, 19 octombrie (1 noiembrie) 1914, p. 342-343; *Alcoolul slăbește forța de rezistență a soldatului*, XXXIX, nr. 16, 19 aprilie (2 maiu) 1915, p. 121-122; *Alcoolul în afară de cazarmă*, XXXIX, nr. 16, 19 aprilie (2 maiu) 1915, p. 122-123; *Cazarma ca factor de luptă antialcoolică*, XXXIX, nr. 16, 19 aprilie (2 maiu) 1915, p. 123; *Feriți soldatul de alcool*, XXXIX, nr. 16, 19 aprilie (2 maiu) 1915, p. 123; *O armată alcoolizată e dinainte bătută*, XXXIX, nr. 17, 26 aprilie (9 maiu) 1915, p. 131-132; *Alcoolul, răniții și convalescenții de război*, XXXIX, nr. 24, 14/27 iunie 1915, p. 179, etc.

Despre apariția acestui „obicei blăstămat al băuturii” cu care se „canonește omenirea” precum și lupta contra acestui obicei care s-a dus „deoparte «cu vadra», de alta, lupta «contra vedrei»”, vedem că se face referire într-un articol intitulat *E de ieri, de-alaltăieri alcoolismul?*⁵, în care se face o trecere prin istoria universală (marile civilizații) punctând câteva elemente legate de această problemă. Astfel, vedem că civilizația chineză cu 4000 de ani î. Hs. duce și ea o luptă împotriva alcoolismului printr-un împărat care „mazilește și condamnă la moarte pe doi guvernatori ai săi, pentru că batjocorisera slujbele lor îmbătându-se mereu. Cu 1000 de ani mai târziu, un alt împărat dă o poruncă domnească, prin care oprește pe supușii săi să consume băuturi îmbătătoare, căci, se spune acolo «ele sunt obârșia tuturor relelor»”. În India, Budha oprește pe preoții săi de la băuturile spirtoase și îndeamnă pe credincioși să se ferească de ele, căci „tulbură mintea și întunecă judecata”. Alcoolul este cunoscut și în cadrul civilizației egiptene care folosea pentru consum suc de struguri fermentat în multe cazuri și ca înlocuitor al apei, însă efectele alcoolului i-au determinat să ia anumite măsuri împotriva consumului excesiv de alcool. „Un preot îi scria altuia: «Adu-ți aminte de obligația ce ți-ai luat. Vinul e băutura necuratului!»”. La popoarele nordice se regăsesc îndemnuri la cumpătare: „Chiar și cel ce bea puțin lasă frâu liber patimilor sale”. Mult mai târziu, la 1517 în Germania se regăsesc „societăți de cumpătare” ce aveau rolul de a „lupta pentru împuținarea beției printre nobilii germani”, iar la 1673 se începe o luptă pentru abținere⁶.

Dacă în epoca în care berea era considerată băutura favorită în societate, alcoolul nu era considerat o problemă socială majoră, schimbarea punctului de vedere făcându-se odată cu apariția noilor metode de distilare⁷. A doua jumătate a secolului al XVIII-lea și secolul al XIX-lea a produs o adevărată explozie a alcoolului, apărând tot mai des discuțiile despre alcoolism. În SUA, alcoolismul este recunoscut pentru prima dată ca și boală în 1785 de către dr. Benjamin Rush din Philadelphia. La 1849, medicul suedez Magnus Huss utilizează pentru prima dată conceptul de „alcoolism” desemnând o condiție rezultată din consumarea în exces a ethanolului. Prima jumătate a secolului al XIX-lea aduce organizarea de societăți de abținere tot mai bine organizate. La 1852 ia ființă Ordinul Bunilor Templieri, care va fi cea mai bine organizată și puternică „societate antialcoolică” cu filiale în majoritatea zonelor Europei.

Acțiunea de luptă împotriva alcoolului și a efectelor negative ale acestuia asupra omului au fost destul de firave la început. Se poate observa că primul articol publicat în paginile revistei cu referire la subiect apare la mai bine de 1 an de la primul număr, mai exact în numărul din 28 ianuarie / 9 februarie 1879 și atunci la rubrica „diverse”, sub titlul *Efectele Alcoolismului*, fiind o prezentare a unui articol din „Le XIX-ème siècle” care aduce în față o „crimă oribilă” săvârșită „sub imperiul unui acces de delir alcoolic”. Consecințele nefaste ale consumului de alcool au fost sesizate de elita arădeană, precum și cea din alte zone, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, angajată în lupta de contracarare a acestei „cangrene sociale”⁸. Acțiunea întreprinsă de aceștia, mai ales prin cele mai bune ustensile, preotul și învățătorul, a fost aceea de a diminua în prima fază, iar apoi de a înlătura alcoolismul, prin prezentarea cauzelor și efectelor (bineînțele multe dintre ele fiind prezentate în mod exagerat).

Cauză –Efect

Parcursul articolelor revistei care privesc acest subiect, ne dau prilejul de a identifica acele cauze care produc consumarea alcoolului. O mai ușoară urmărire a cauzelor se

⁵ Aurel C. Gabrielescu, *E de ieri, de-alaltăieri alcoolismul?* în *Biserica și Școala* (în continuare: *B.Ș.*), XXXV, nr. 10, 6/19 martie 1911, p. 5.

⁶ *Ibidem*.

⁷ F. Cartwright, M. Biddiss, *Bolile și Istoria*, Traducere de Gabriel Tudor, Editura All, București, 2005, p. 180 apud Marius Rotar, *op. cit.*, p. 158.

⁸ *Alcoolismul în Rusia*, în *B.Ș.* XXIV, nr. 43, 29 octombrie (1 noiembrie) 1900, p. 386; *Combaterea Alcoolismului*, în *B.Ș.* XXX, nr. 42, 15/28 octombrie 1906, p. 2.

poate face prin urmărirea a două discursuri principale, și anume discursul medical și cel religios, tipuri de discurs care urmăreau același efect fiind necesar a se adopta un limbaj explicativ ce trebuia înțeles și însumat apoi ca și normă de către cei care intrau în contact cu elementele sale.

Din paginile revistei răzbate caracterul de „problemă de primă ordine socială, care trebuie să pună pe griji, nu numai pe singuratici indivizi și singuraticile instituțiuni, ci chiar și pe potestățile statelor”, problemă considerată și „cangrena cea mai periculoasă, care de o potrivă roade la fericirea morală și materială a individului, cât și la prosperarea, bunăstarea și vitalitatea satelor”, dar și că „alcoolismul este un flagel care bântue în mod distructiv la toate referințele vieții omenești – sociale”⁹. Discursul preotului Traian Maghiar într-o ședință a congregației comitatului Arad, ne expune și concluziile la care a ajuns acesta cu privire la cauzele alcoolismului care ar fi de două feluri: una internă și care se regăsește în înclinația omului spre rău și educația greșită pornită încă din sânul familiei, iar cealaltă externă o identifică în „însăși societatea; în întocmirile ei nepotrivite și în practica greșită” mai ales prin „sistemul funcționării birturilor: în prea marea libertate și latitudine și în terenul de acțiune și operațiune prea largă, ce li se îngăduie”. Același preot invocă și liberul arbitru al individului care în zilele libere (duminica) preferă ca să-și cheltuie câștigul de peste săptămână în birturi unde „își îmbolnăvește corpul și înveninează sufletul”, birturi de care satele sunt pline, motiv considerat suficient pentru lățirea alcoolismului. Iar „libertatea voinței este un drept individual al omului, dar deschizând prilej de ispitire și drum de lunecare, libertatea voinței se poticnește și atunci când n’a avut intențiune prealabilă de a o face”¹⁰.

Starea culturală înapoiată a țăranimii, dar și dependența de alcool a fost considerat ca un fapt care va aduce dezastrul asupra claselor de jos ale țăranimii și muncitorimii. Sociabilitatea bine dezvoltată a românilor este considerat un punct care, asociat cu plăcerea de a-și petrece timpul în cârciumă îi provoacă dorința de a bea aproape în orice moment al vieții. Într-o *Prelegere antialcoolică ținută parohienilor din Socodor*, Iulian Paguba ajunge la concluzia că „poporul român mai mult bea, decât mănâncă. El dacă vinde, ori cumpără ceva bea, dacă-i fată vreo vacă bea de bucurie, iar dacă creapă el bea de năcăjit. Dacă i se naște un prunc bea de bucurie, iar dacă-i moare cineva, bea de întristat. Dacă-și zidește o casă bea, dacă-i dă cineva foc, încă bea. Cu un cuvânt, bietul român în cele mai multe locuri în viața sa tot numai bea, pentru că lozinca lui e: Hai să bem până ce avem, tot voioși, bucuroși ... Tot prin beție fură, aprinde și omoară”¹¹. Un refugiu găsit în acest viciu, o modalitate de evadare dintr-o realitate din ce în ce mai sumbră și apăsătoare, o metodă rapidă și plăcută de a modifica emoțiile, sentimentele, stările de dispoziție în general. Dorința de sociabilitate a indivizilor determină ca locurile de realizare a contactelor inter-umane să fie și birturile (cârciuma). Un asemenea loc este identificat ca și un impuls fundamental spre pierzanie, într-o dinamică la început lentă, iar apoi din ce în ce mai rapidă: „Nenorocirea este că locurile de întâlnire ale țăranilor sunt tocmai birturile și că bietul țăran acolo la îndemâna și otrava spirtoaselor, în care, după cum spune, își mai îneacă chinul și suspinul, când poate ajunge la o clipă liberă de grijele și de amarul vieții”¹².

Discursul religios prezintă și el crâșmele ca fiind locul de unde „se lățește ca o ceață neagră amețeala minții, crâșmele aduc boli, certe și totfeliul de fără-de-legi, crâșmele aduc

⁹ *Combaterea Alcoolismului*, în *Ibidem*, p. 2.

¹⁰ *Ibidem*, p. 2-3.

¹¹ Iulian Pagubă, *Prelegere antialcoolică ținută parohienilor din Socodor*, în *BȘ*, XXXV, nr. 13, 27 martie (9 aprilie) 1911, p. 5.

¹² Pr. D. Voniga, *Mizerie, boală, crimă și degenerare sau Alcoolismul și urmările lui din punct de vedere economic, igienic, moral și național. Conferință pentru combaterea alcoolismului*, Tipografia Nouă, Orăștie, 1910 apud Marius Rotar, *op. cit.*, p. 168.

sărăcie”¹³. Despre influența pe care o au crâșmele asupra tinerilor, protopopul Clujului spunea că, „crâșma cu toate veninurile ei dulci, ni-i prinde în mrejele sale și iute ni-i strică”, iar despre influența alcoolului în viața omului: „nu este boală mai molipsitoare și mai ucigașe decât rachiul, fiindcă este patul tuturor boalelor ... mai toate bățiile, mai toate certele, mai toate uciderile, vin din prilej de beție. Temnițele sunt pline de oameni, cari mai ales băuturii au să-și mulțumească „cinstea” c’au ajuns acolo”. Obiceiul de a trece pe la crâșmă în zilele de duminică sau sărbătoare este condamnat de același protopop: „După toate închinările ce le aducem lui Dumnezeu urmează „închinările” cu rachiul, care este băutura iscodită de diavol. După cădelnița cu tămâie curând urmează sudălmile, în locul binecuvântărilor urmează blestemele, în locul laudelor urmează hulele, îmbălăciunile și fărădelegile cele multe, - și căderile cele grozave”¹⁴. Totodată crâșmele sunt și locuri unde se începeau conflictele de la o vorbă aruncată în vânt. Conflictele se leagă (se pornesc) la răsăritul soarelui (la crepuscul) sau seara, în tavernă sau la ieșire (55% din cazuri), definesc o sociabilitate foarte conflictuală legată mai degrabă în timpul liber decât al muncii¹⁵. Dar erau și locul unde în multe cazuri se terminau conflictele, iar actorii conflictului, care au ajuns la pace, sub o formă sau alta, se adunau pentru „a bea pacea”, reglând prețul sângelui. Apoi viața își reia cursul său, cu cortegiul de bucurii și de dureri, luptele de sânge urmate de aranjamentele între părți¹⁶.

Relația cauză – efect este bine prezentată în *Urmările beției* unde autorul observă cum românii „la ospete în birt sau crâșmă, după ce spirtul a tulburat mintea și iritat nervii; încep a se certa, ajung la bătaie, ba unii se și omoară, după aceasta urmează pierderea de timp, mai totdeauna zile întregi, pe la judecătorii, unde mai vin și închiși și pedepsiți în bani, apoi după aceasta vin spesele cele mari cu advocați pentru apărare; așa aduce beția cu sine sărăcia și demoralizarea”¹⁷. Îngrijorarea pe care o produce viciul, dă prilej de prezentare a numeroase calcule atât cu cei care ajung în temnițe, precum și cât se cheltuie pentru satisfacerea plăcerilor bahice. „Statistica criminală purtată la tribunalele criminale arată, că din cazurile criminale cum sunt bățiile, omorurile, jafurile, vătămarea de onoare, calomnia, aprinderile și celelalte din legea criminală 38 de percente adică 38% vin din beție”¹⁸. O circulară din partea ministrului de justiție cerea procuraturilor regești și direcțiunilor de temnițe ca să prezinte o statistică pe anul 1908 a celor întemnițați, statistică ce va scoate în evidență în ce măsură are rol consumul de băuturi spirtoase. Procurorul regesc Ludovic Szakolczay conducătorul procuraturii regești din Arad raportează că „alcoolismul are mare rol în cronica penală. Numărul criminalilor, cari au greșit în contra ordinii sociale și legilor sub impresia sugestivă a alcoolului, nu e mai mic decât 70%. Alcoolul îndeamnă la păcate nu numai în crimele cele mari ca jafuri, vătămări corporale grave sau la omoruri ci și chiar și în cauze mici, beția e motorul demoralizării, beția îndeamnă la primul pas spre calea păcatului. Comitatul Aradului poate, stă în privința aceasta în primul loc din Ungaria (...). Acest fapt trist ni-l arată și statistica care adevărește că 70% din cazuri criminale sunt a se atribui alcoolului”¹⁹. Seria de prelegeri susținute de Iulian Paguba prin satele comitatului împotriva consumului de alcool aduce o serie de informații. O statistică prezentată de el arată că „din 100 de crime, 37 de inși au comis crima prin beție”, iar din cei „cari au fost osândiți la moarte, pentru fărădelegile lor, 60 la sută au fost bețivi”. Totodată el prezintă și două cazuri, unul al lui Todorici Flore care „prin beție a omorât acum e anul pe Ioan Gâb

¹³ D. Dan, *Cuvânt despre beție*, în *BȘ*, XXIV, nr. 45, 5/18 noiembrie 1900, p. 400.

¹⁴ Dr. Elie Dăianu, *Alcoolul – șarpele iadului*, în *BȘ*, XXXIX, nr. 51, 20 dec. (2 ianuarie 1916) 1915, p. 384. În același ton al lucrării diavolului asupra moralei țaranului este și *Cel dintâi Rachier*, în *BȘ*, XXII, nr. 6, 8/20 februarie 1898, p. 47-48.

¹⁵ Robert Muchembled, *Société et mentalités dans la France moderne XVIe-XVIIe siècle*, Editura Armand Colin, Paris, 1990, p. 64.

¹⁶ *Ibidem*, p. 67.

¹⁷ Emanuil Ungurean, *Urmările beției*, în „Biserica și Școala”, XXXI, nr. 24, 10/23 iunie 1907, p. 4.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Constatări triste. Procurorul din Arad despre robii alcoolisti*, în *BȘ*, XXXIII, 1/14 martie 1909, p. 2.

și prin fapta lui, s'a făcut un păcat mare, de care cu greu se va putea spăla. Ce-i drept n'a fost om beutor, dar i-a fost destul să beie 2 deci de rachie, ca să-i întunece mintea, să deie fără cruțare lovitură de moarte în capul deaproapelui său"; precum și cazul lui Ioan Pantea (Schipirig) care „îmbătându-se într-o Duminică, s'a dus cu carul după apă și amestecând de beutura cea multă, a căzut sub roatele carului chiar când era în cea mai frumoasă vârstă, iar muiera cu copiii trăiesc azi, ca vai și amar de ei". Efectul alcoolului l-au adus pe acest om „întru atâta, de și-a vândut toată averea și a trebuit să moară ca biris". Concluzia lui este că: „consumarea prea multă a beuturilor spirituoase întunecă și tâmpește mintea, (...) omul care nu e cu mintea trează și sănătoasă, acela nici când nu-și știe aranja și împărți trebile sale, spre binele și fericirea sa și a familiei sale"²⁰.

Relația alcoolului cu bunăstarea familiei poate fi cercetat și sub urmărirea cazurilor de abuz grav și violență familială, puse pe seama consumului exagerat de alcool. Opinia larg răspândită că alcoolul ar avea efecte excitante, stimulatoare este contrazisă de concluziile la care au ajuns sociologii și psihologii care susțin că, consumarea lui se soldează „cu efecte inhibitoare, depresive, el afectând impulsurile nervoase și slăbind abilitatea creierului de a gândi critic și de a manifesta precauții"²¹. Sub influența lui, actanții sunt mai puțin preocupați de consecințele negative ale comportamentului propriu. În mentalul rural alcoolul, deși este elementul de înecare a durerilor, este totuși și un stimulent.

Consumul de alcool și alcoolismul conduc la violență, dar nu sunt întotdeauna cauze, ci și factori agravanți sau favorizanți ai violenței conjugale. Alcoolul este mai probabil să fie prezent în acele agresiuni în care victima și agresorul sunt rude sau se cunosc destul de bine²². Alcoolul „este asociat cu o multitudine de atitudini, (re)sentimente sau manifestări la limita patologicului, care induc agresorului tendințe de agresivitate extrem de grave"²³. Importanța influenței alcoolului în cazurile de violență variază în funcție de situație și conduce la reacții exagerate, reducând acuratețea judecării riscurilor asumării unei conduite violente prin amplificarea tendințelor de a acționa conform cu primul impuls²⁴.

În majoritatea plângerilor și cererilor de despărțire trimise către autoritățile bisericești se poate constata că în cele mai multe cazuri unul dintre parteneri, în general soția, își acuză consortul de viață de faptul că s-a dedat la o viață în care primează alcoolul, iar ca urmare a influenței acestuia s-au deteriorat relațiile în cadrul cuplului. Astfel, Ana Jivanova din Căbești se adresează episcopului Pahomie al Aradului „Cu smerită plecăciune ... de toate celea întâmplare mie de cătră bărbat". Timp de optsprezece ani mariajul lor a fost unul liniștit având împreună copii, „am petrecut la olaltă cum să cuvine, și prunci am avut, care trăiesc și astăzi"²⁵. Necazurile femeii au început cu câțiva ani înainte, odată ce bărbatul său a simțit gustul băuturii: „Acum de câțiva ani s-au dat în beție și n-are grijă nici de mine, nici de prunci, nici de casă, nici de lemne, nici de alte tocmeale ale căsii. Ci numai atâta are grijă când se îmbată de mă prodește din casă. Bărbatul meu nici mă îmbracă pre mine, nici pre prunci, ce umblă prin cârciume și unde află de băut și corhelește, apoi când vine acasă mă bate, și mă strigă tu boșorca bătrână și neamurică, nu ești de bărbat și nu socotește că-s de mâinile lui nemurică"²⁶.

O situație interesantă se petrece într-un caz de împăcare între doi soți Beltean Dimitrie și Iuliana Aron care, se pare, aveau amândoi această patimă: „Noi mai jos iscăliți mărturisim și recunoaștem cum că în zioa mai jos însemnată (18 mai 1796 n.n.) am făcut între noi pace întru acesta chip eu adică Beltean Demeter m-am făgăduit cum că eu în viața

²⁰ Iulian Paguba, *Alcoolul. Prelegere, ținută parohienilor din Miersig*, în *BȘ*, XXXII, nr. 5, 3/16 februarie 1908, p. 4.

²¹ Ion D. Dunăreanu, *Violența în familie*, Editura Universității „Petru Maior” Târgu Mureș, Târgu Mureș, 2003, p. 43.

²² Sorin M. Rădulescu, *Sociologia violenței (intra)familiale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 84.

²³ *Ibidem*, p. 85.

²⁴ *Ibidem*, p. 86.

²⁵ Arhivele Naționale Direcția Județeană - Bihor, *Fond Episcopia greco-catolică de Oradea*, dos. 443, f. 66.

²⁶ *Ibidem*.

mea mai mult pălincă nu oi bea, ba nici vin fără când și când și aceasta nu în crâjmă nicăiri ci acasă dimpreună cu femeia mea și cu pruncii mei”; și tot acum își ia și angajamentul că „pe muierea mea o voi biciului (respecta n.n.) precum să cuvine”. Același angajament îl ia și soția acestuia, „și eu Ioliana mă făgăduiescu cum că eu așîderea n-oi bea vinars în viața mea nici nu oi merge nici odată în crâjmă nici vin nu oi bea fără numai cu jupânul meu împreună, cum că față de jupânul meu voi fi ascultătoare, pe dumnealui l-oi omeni și îl voi biciului”²⁷.

Nu se poate face însă o regulă din faptul că cel care vine acasă și provoacă violența de orice tip trebuie să fie neapărat bărbatul. Sunt cazuri, chiar dacă mai puține, în care femeia este protagonista. În acest sens este interesant un caz din Velența Orășii, al lui Ioan Tokai care depune la 13 iulie 1856 o plângere contra soției sale Maria Kisvasi în fața parohului Petru Pășcuțiu. Acesta mărturisește că din cei 17 ani de când este căsătorit, abia un an sau doi a trăit bine pentru că „... ea apucându-se amu și la băutură, au început a prăda agonisita, a face datorii și a se rușina pre sine și pre mine”²⁸. În urma chestionarului la care a fost supus de preotul paroh, el mărturisește că din dorința sa de a avea o gospodărie mai mare și-a ținut „vite mulgătoare” de pe urma cărora să valorifice produsele încredințându-i soției această datorie: „... și încredințându-i ei vânzarea laptelui, ea în toată dimineața au căpătat bani (...) despre care n-am avut nici timp de a o sămăli”²⁹. Cu timpul însă ea s-a lăsat influențată de aburul bahic venind acasă beată și „mai apoi grăindu-mă mai unu, mai altri oameni ca să plătesc prețul băuturii care o au cumpărat muierea mea”. În urma acestora, continuă el, „m-am aflat silit a o prinde și mai de scurt ... mai de multe ori o am bătut cu bota, cu sbiciu, și cu fune, doară o voi îndrepta, însă n-a folosit nimic, că ea în beție încă și mai tare s-au cufundat”. Pedagogia adoptată de soț, aceea de a-i aplica din când în când o bătaie spre îndreptare nu a dat roade pentru că ea mai tare s-a afundat în patima beției: „însă ea în loc de a se îndrepta, pururi mai bețivă, mai rea și mai necugetătoare (...) întru atâta cât io de necaz și supărare de multe ori mă cugetam că sau pe ea sau pe mine să mă pierd din lumea aceasta”³⁰.

Paginile revistei prezintă situația acestor cazuri și din alte zone ale Europei. Într-un articol intitulat *Alcool și criminalitate* prezintă situația din Bavaria, o statistică a avocatului D.C. Hotter a cazurilor de omucidere și bătaii urmate de moarte judecate de tribunalul din Straubing în perioada 1900-1909. Astfel, din 202 cazuri, 90% (187 cazuri) au fost săvârșite duminica sau în altă zi de sărbătoare, pe băute, și numai 10 % (20 cazuri) în zile de lucru de persoane nebăute. Aceeași statistică arată că au fost ani în care toate delictele judecate au fost săvârșite sub influența alcoolului, dar prezintă și cauzele considerate cele mai importante (mai frecvente): „lovit cu piatra la întoarcerea de la nuntă, snopit în bătaie venind dela cârciumă, omorât cu fierul plugului în curtea cârciumei, înjunghiat de tatăl său alcoolic la ieșirea din cârciumă, asvârlit pe scări tot la cârciumă”³¹.

Și alte publicații prezintă în paginile lor astfel de statistici, cum este cazul *Tribunei Poporului* din Arad care sub titlul *Criminalitatea în România* prezintă starea morală în regatul român: „Dela 1866 până la 1896 mișcarea populației închisorilor centrale a fost: 173.042 indivizi de toate categoriile penale, ceea-ce dă ca mijlocie pe fiecare an 1804 preveniți și 3664 condamnați, sau în total 5768. Cea mai mare populațiune aflată în închisorile centrale a fost în 1 Ianuarie 1881, ear' cea mai mică la 1 Ianuarie 1866 (...). În anul 1896, la 1 Septembrie, s'au aflat în închisorile centrale 3930 indivizi, la care se mai adaugă 470 intrați în urmă, - ceea-ce face în total 4463 arestați (...), după categoria delictelor: 880 preveniți, 1470 corecționali, 743 reclusionari, 1114 muncă silnică, 1 detențiune, 10 vagabonzi și 193 minori. Dintre aceștia 205 au fost constatați judecătorește ca recidiviști

²⁷ *Ibidem*, dos. 527, f. 68.

²⁸ *Ibidem*, dos. 537, f. 75.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Alcool și criminalitate*, în BŞ, XXXVI, nr. 7, 12/25 februarie 1912, p. 5-6.

și 114 certați de judecată. După sex, pentru toate categoriile penale au fost 3805 bărbați și numai 106 femei. După etate, cei mai mulți deținuți sunt de 30 la 40 de ani. Naționalitatea și cultura: 3388 români, 176 țigani, 103 ovrei, 55 turci, 41 greci, 40 bulgari și 38 ruși, iar restul din unguri, sârbi, italieni, armeni și germani (...). Este de observat că contingentul cel mai mare al condamnaților pentru omor îl dă populațiunea rurală și că cele mai multe din aceste omoruri sunt săvârșite din cauza certurilor pentru posesiuni de pământ, certuri, al căror agent provocător este, alcoolismul³².

Sărăcia ca efect al beției este adusă în prim plan. O serie de calcule s-au făcut și pentru sumele de bani care sunt cheltuite pentru viciu. Un astfel de calcul arată că „de ar pune deoparte cineva, care abia gustă băuturile, 25 de bani bunăoară, cu dobândă de 5 % ar avea în 20 de ani 3073,53 și în 40, 11322,82 lei”³³. „Cifrele care se vehiculau în ceea ce privește procurarea alcoolului puteau fi exagerate, ținând cont de scopul propriu-zis urmărit de majoritatea producțiilor în gamă, aspect la care se adaugă și adevărata „obsesie” pentru cifră existentă în presa vremii”³⁴.

După cum am arătat mai sus, majoritatea acțiunilor se desfășurau în relație cu crâșma și cu crâșmarul identificat în multe cazuri cu evreul³⁵ (recunoscut pentru calitățile sale de negustor). Se naște astfel o dimensiune antisemită, dar și împotriva cămătarilor. Măsurile antisemite se pot regăsi mai ales în discursurile epocii, deoarece majoritatea birturilor și cârciumilor din epocă erau „ținute” de către evrei. Efectele pe care le are alcoolul asupra crâșmarului nu sunt întotdeauna benefice (cum sunt cele de ordin pecuniar), ci au și efecte negative, demonstrându-se că meseria de cârciumar este primejdioasă atât pentru alții, cât și pentru cei care o practică mai ales din punct de vedere al sănătății, corpurile lor fiind mai expuse la contactarea de boli. O cercetare a unui medic pe o perioadă de 10 luni (1 ianuarie – 1 noiembrie 1889) asupra pacienților săi l-a dus la constatarea că din 19 negustori de vin și băieți de prăvălie, 9 au fost tuberculoși. S-a încercat realizarea unor statistici ce aveau ca scop prezentarea unui tablou comparativ al mortalității profesionale între cei implicați în diferite activități profesionale și cârciumari. Statisticile realizate și prezentate au fost făcute în diferite țări pe eșantioane de 1000 de persoane (bărbați) cu vârsta cuprinsă între 30 și 49 de ani. Astfel, în Paris mortalitatea era de 36,1 ‰, iar la cârciumari de 39, 6 ‰. În Elveția 25, 8 ‰ respectiv între 49-59‰; iar în Anglia în perioada 1890-1892 s-a făcut o constatare la decedații secerăți de oftică: preoți 67, cultivatori 79, medici 105, profesori 111, pescari 114, cârciumari în district industrial 314, muzicanți ambulanți 322, lucrători în docuri 325, băieți de prăvălie district agricol 352, băieți de prăvălie district industrial 357, lucrători (Londra) 384, negustori ambulanți 443, cârciumari (Londra) 448, băieți de prăvălie (Londra) 607. Constatarea făcută concluzionează că cei care intră în contact mai frecvent cu alte persoane și trăiesc în mediu în care se dezvoltă mai ușor bacilul sunt expuși și cresc numărul celor secerăți de oftică³⁶.

Același cârciumar nu are o soartă mai bună nici după ce moare, el fiind plasat de pictura murală bisericească între cei care populează iadul, alături de morar. Reprezentative sunt picturile murale din bisericile de lemn din zona de vest a țării (Bihor, Sălaj, Satu Mare). Pe lângă umorul reprezentărilor, aceste scene au accente realiste, sarcastice, îndreptate spre combaterea răului. În Biserica „Sf. Nicolae” din Rotărești (jud. Bihor), morarului i s-a legat de gât o piatră de moară și vaităul cu care a luat uium necinstit, iar crâșmarului i s-a legat de gât butoiul și sticluța³⁷. La fel și în Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”

³² *Criminalitatea în România*, în *Tribuna Poporului*, I, nr. 114, 17/29 iunie 1897, p. 549.

³³ *Alcoolismul*, în *BȘ*, XXXV, nr. 9, 27 februarie (12 martie) 1911, p. 8.

³⁴ Marius Rotar, *op. cit.*, p. 168.

³⁵ *Neagu Marin Brotăcel*, în *BȘ*, XXXV, nr. 15, 10/23 aprilie 1911, p. 5-6; Petru Ugliș, *Școala și Alcoolul*, în *BȘ*, XL, nr. 12, 20 martie (2 aprilie) 1916, p. 91-92; Iulian Paguba, *Alcoolismul. Prelegere ținută parohienilor din Miersig*, în *BȘ*, XXXII, nr. 5, 3/16 februarie 1908, p. 3-5.

³⁶ *Mortalitatea cârciumarilor*, în *BȘ*, XXXVIII, nr. 13, 30 martie (12 aprilie) 1914, p. 102.

³⁷ Ioan Godea, Ioana Cristescu-Panait, *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei – Județele Bihor, Sălaj și Satu-Mare. Bisericele de lemn*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1978, p. 162.

din Corund (jud. Satu Mare) unde morarul este zugrăvit cu o piatră de moară legată de gât, iar la picioare cu o cofă. Alături de el se află „crâjmariul” cu un vas atârnat de gât, lângă acesta se află un drac călare pe un butoi cu cep din care îi dă să bea o cupă de vin amestecat cu apă³⁸; la fel și în Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Chieșd (jud. Sălaj) unde cârciumarului care înșeală, un drac îi bate un cui în spate de care este legat un lanț cu care să fie tras mai ușor în iad³⁹. Omul medieval cât și cel de la începutul modernității a fost împresurat și „bombardat” de către autoritățile ecleziastice cu o serie de predici care aveau datoria de a inocula o frică față de viața de după moarte pentru cei care nu săvârșeau faptele cele bune în această lume pământească. Lumea și viața omului erau într-o continuă luptă între bine și rău, credinciosul putând cădea foarte ușor spre partea răului. „Emergența modernității în Lumea Occidentală a fost însoțită de o incredibilă frică de diavol. Renașterea moștenește, desigur, o serie de concepte și imagini demonice care prinseseră contur și se înmulțiseră în decursul Evului Mediu, dar căror le-a dat o coerență, o pregnanță și o extindere ne mai atinse până atunci”⁴⁰. Imaginarea Judecății de Apoi, precum și literatura satanică din secolul al XVI-lea au exprimat și întărit convingerea că Satana este „principele și zeul lumii acesteia” și că răul este „legiune”⁴¹.

Discursul moral-religios prezent în paginile publicației nu face nici el rabat de la linia de a condamna beția considerată ca și o cale care, deși pare dreaptă, „sfârșitul ei duce în iadu”. Păcatul beției este considerat ca „unul dintre cele mai spurcate, și care vă ruină și nimicesce cu totul. Acestu pecatu este beția cea urâtă, unu pecatu ca acesta care nu numai îngreună traiulu bunu alu omului în lumea acésta pământescă, ci și întunecă și tâmpesce mintea omului, ca se nu pótă vedea și cugeta la mântuirea sa sufletescă pentru împărăția cea cerescă. Beția încarcă pre omu cu o mulțime de alte pecate”⁴². Beția este cea care deschide poarta și altor păcate, dând „intrare liberă la toate cugetele înfiorătoare și urâte”. Este cea mai periculoasă patimă îngreunând traiul omului atât „în lumea acésta, ba ce este mai multu, tâmpesce și puterile sufletesci ale omului și le mărginesce ca se pèrdă totă harnicia de a lucra pentru mântuirea sa în împărăția cea cerescă”. Beția își are „răsplata sa siguru atât în lumea acésta pe di ce trece totu mai aspră, câtu și după mórte în lumea cea vecinică. Bețivulu își perde averea, mintea, sănătatea și puterea și perdindu aceste pierde omenia și încrederea înaintea tuturor. Bețivulu ruină fericirea familiei sale neputendu-o susține din cauza seraciei”⁴³. Dacă pe de o parte este păcatul care deschide ușa altor păcate, el „închide împărăția lui Dumnezeu dinaintea omenilor și de acésta se nu ne mirămu, căci ea este mama tuturor reutăților”⁴⁴.

Alcoolul acționează și asupra rațiunii transformându-i „pre unii ómeni, cei mai cumpliți nebuni”, „fiare sălbatic” de care oricine trebuie să se ferească: „unii iarăși săvârșesc în beție fapte vrednice de răs și de batjocură ... lucrarea cea mai de frunte, și comună a beției este: că îl despoe, îl golesce pre om de și nu atâta trupesce, dar mai mult sufletesce”. Lipsa de rațiune îl face pe cel ce „în trezie se vede a fi cinstitoru de religie, și temător de Ddeu (Dumnezeu n.n.), fiindu cu capulu plin, luminatu se arată, cum calcă sub picióre toate cele sfinte batjocorindu pre Ddeu, și alte datorințe, cari se țin de servițiulu aceluia”. Se face apel și la cuvintele scripturistice ale apostolului Pavel care zice că: „Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici ocărătorii nu vor moșteni împărăția lui Ddeu”⁴⁵. Îndemnurile preoțești vin către cei care au căzut, sau sunt pe punctul de a cădea în această patimă, pentru a se feri de răutatea beției „carea de multe ori ve îndémna la

³⁸ *Ibidem*, p. 458-465.

³⁹ *Ibidem*, p. 294.

⁴⁰ Jean Delumeau, *La Peur en Occident*, Fayard, Paris, 1978, p. 232 apud Idem, *Liniștiți și ocrotiți. Sentimentul de securitate în Occidentul de altădată*, vol. II, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 28.

⁴¹ Idem, *Liniștiți și ocrotiți ...*, p. 28.

⁴² Iustin Bogdanu, *Predică despre beție*, în *BȘ*, VII, nr. 42, 16/28 octombrie 1883, p. 374.

⁴³ *Ibidem*, p. 375.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 376.

⁴⁵ Gavriilu Palu, *Despre păcatulu beției*, în *BȘ*, VII, nr. 37, 11/23 septembrie 1883, p. 335.

realizarea celor mai însemnate fărădelegi; din beție se nasce îndresnirea cea necuvișă, care duce pre omu la fapte de rușine din beție se nasce necurătenia, vătămarea sănătății ... - în beție urmăze negrijirea de familie, și așa sărăcia cea mai amară; - din beție se nasco și furțușagurile, aprinderea, uciderea ș.a. Din beție se mai nasce necinstirea sărbătorioru, căci bețivii în zilele de Dumineci și serbători petrecu prin birturi, la urâtă beție și jocu de cărți, și în alte lucruri necuviincioșe ... - Din beție răsar sfedile, vrăjmășiile, clevetile, hulile și sudălmile; cu un cuvânt totfeliul de reutăți⁴⁶. Cel care a pierdut acestă luptă împotriva „orcanului beției” este considerat ca loc prielnic pentru diavol de a se instala: „dintrânsulu vorbesce diavolulu ca din casa sa”⁴⁷. Acțiunea bisericii se îndreaptă asupra psihicului omului punându-i în față relele pe care le provoacă alcoolismul atât aici pe pământ, cât mai ales în viața de apoi, prin inocularea unei frici față de chinurile iadului: „beția este un păcat de moarte; ea-i isvorul a toată fărădelegea și a toată nevoia pământescă, ea-i într-una poarta cea mai largă, ce duce la munca cea vecinică”⁴⁸.

Pilda de luptă antialcoolică nu se rezumă numai la nivelul țaranului, ci ea se îndreaptă și spre preot și învățător care predică antialcoolismul, ei fiind exemplele de urmat: „degeaba predică preotul în biserică, vorbește învățătorul în școală contra alcoolismului; degeaba arată toate primejdiile ce vin dela dânsul și care surpă avutul și sănătatea omului, care e mai mult decât avutul; degeaba toate acestea dacă omul îl vede după aceea pe sfinția sa sau pe d-l învățător, în tovărășia frunțașilor satului „cinstindu-se” cu câteva „ciocănașe de țuică” sau „chile de vin”. Țăranul cu logica lui simplă, va încheia că toate predicile și vorbele acestea nu au alt scop decât să-l lipsească pe el de una din puținele plăceri ce are”⁴⁹.

Imaginea creată în multe din publicațiile vremii cu privire la răspândirea fenomenului alcoolismului și a efectelor sale negative, ne poate duce cu gândul că majoritatea populației era alcoolică, însă toate acestea trebuiesc privite nuanțat. În acest sens sunt de urmărit și poeziile populare care satirizează pe cei care au căzut pradă acestei patimi, disprețuind beția și pe bețivi. Satirele populare presărate cu o glumă binevoitoare, dar și cu biciuitoare ironie: „Fă-te gură pâlnie / Și tu burtă butie / Ca să torn să duduie”. Satira e mai aspră când e vorba de beția în rândul femeilor: „Hai nevastă la prășit! / - Ce bărbate ai nebunit? / Nu vezi? m’am bolnăvit. / - Hai nevastă la băut / - Bodaproste mi-a trecut / Fă ’nainte că te-ajung”. Sau: „- Hai nevestică la lemne / - Aoleu picioarele mele! / - Hai nevestică la sapă / - Mă doare capu de-mi crapă / - Hai nevestică la rachiu / - Stai bărbățele că viu”; „- Din furcă și din gherghef / Nimeni nu face chef / Dar din oca și din litră / Toată lumea-i veselită / Scoate, scoate la ocale / Când la plată nu-s parale / Băga-i mâna-n fundu pungii / Găsi ața mămăligii / Lipită de fundu pungii”. Despre „realizările” beției: „Eu te beau rachiu, de bun / Și tu mă faci om nebun / Eu te beau rachiu că-mi placi / Tu de șubă mă desbraci”. Despre sărăcie și căsnicie stricată: „De când beau rachiu de prună / Nu mai port căciulă bună / Nici nevastă cu cunună”⁵⁰.

Discursul moral-religios a fost dublat de unul medical, care se baza pe prezentarea efectelor negative ale alcoolului asupra corpului uman. Era atrasă atenția asupra faptului că alcoolul slăbește musculatura inimii, îmbolnăvește stomacul, „îngrașă ficatul pricinuind gălbenarea, omul capătă dropică (...) rănila băutorilor se vindecă mai cu greu, boalele molipsitoare îi înving mai lesne și operațiile făcute lor sunt mai primejdioase”⁵¹. Efecte negative are și asupra creierului pentru că „împuținează puterea de muncă a minții”. Receptivitatea la cifre și statistici este foarte prezentă. Aproape toate articolele mai consistente conțin câteva statistici preluate din presa vremii din alte zone. Veridicitatea

⁴⁶ *Ibidem*, p. 336.

⁴⁷ Iustin Bogdanu, *Predică despre beție*, în *BȘ*, VII, nr. 42, 16/28 octomvrie 1883, p. 374.

⁴⁸ D. Dan, *Cuvânt despre beție*, în *BȘ*, XXIV, nr. 45, 5/18 noiembrie 1900, p. 399.

⁴⁹ *Alcoolismul. Pilda antialcoolismului*, în *BȘ*, XXXV, nr. 1, 1/14 ianuarie 1911, p. 3.

⁵⁰ *Cum biciuiește poporul beția*, în *BȘ*, XXXV, nr. 4, 23 ianuarie (5 februarie) 1911, p. 5-6.

⁵¹ *Alcoolismul. Ceva despre băuturile spirtoase*, în *BȘ*, XXXV, nr. 9, 27 februarie (12 martie) 1911, p. 7.

acestor statistici și a cifrelor trebuie privită cu puțină reținere și nuanțate. Conform unei astfel de statistici se arată că „30 % din pacienții caselor de nebuni sunt alcoolici. Cu alte cuvinte una din pricinile cele mai răspândite ale nebuniei este băutura”⁵². Accidentele de muncă au intrat în vederea angajatorilor din statul german, constatându-se că majoritatea accidentelor au avut loc în prima zi a săptămânii „în zi de luni, ziua de după duminică, în care au loc cele mai multe „chefuri”. Numărul mai mare de răniri se întâmplă duminică, adică chiar în ziua chefurilor, și sâmbătă și luni, adică în ziua când se plăteau salariile și în ziua după ce ele s-au cheltuit pe băutura”⁵³. Slăbirea fizică este observată în perioadele de molimă când procentul de mortalitate la consumatorii frecvenți de alcool (91 %) este mai mare decât la cei abștinenți (19 %). Se pot deosebi și exemple ale unor medici care prezentau pacienților efectele asupra urmașilor care sunt mai slabi, supuși bolilor, dar se nasc și cu un instinct care îi apropie și mai tare de viciu. Cea mai frecventă prezentare în rândul medicilor (sau a celor cu cunoștințe de medicină) pentru alcool este aceea că este „otravă care se găsește în bună tovărășie, alături de morfină și șoricioaică”.

Contracurare

Combaterea consumului de băuturi alcoolice, se integrează într-o acțiune mult mai amplă a autorităților politice și ecleziastice. A doua jumătate a secolului al XIX-lea înregistrează primele acțiuni semnificative de luare de poziție prin felurite acțiuni de manifestare. Cele mai frecvente erau congresele internaționale antialcoolice precum și înființarea unor ligi antialcoolice, precum și a unor societăți de temperanță și abștinență.

Acțiunile europene de combatere a alcoolismului au ca și premergător pe un profesor suedez Peter Wieselgen, care pune bazele predării unui curs în școli ce avea ca scop prezentarea efectelor negative ale alcoolului, el pornind o adevărată „cruciată” înființând împreună cu alți cinci colegi o primă societate de cumpătare în Suedia, reușind să atragă de partea sa și pe prințul moștenitor Oscar I.

Dintre cele mai puternice organizații de luptă antialcoolică, „Ordinul Internațional al Bunilor Templieri” (I.O.G.T) a fost cel mai rodnic și activ. Ordinul a fost întemeiat la 1851 – 1852 la Utica în statul New York, de Leverett E. Conn. La 1868, Joseph Malins a întemeiat prima lojă în Europa (Anglia). La 1875, ordinul se desface în două ramuri, una americană și alta engleză: „Maliniții și Hickmaniții” ca urmare a deosebirilor de păreri față de acceptarea în Ordin a celor de culoare. Un congres ținut la Saratoga (New York) în 1887 face ca să se reunească cele două ramuri. În 1911, Ordinul număra peste 675000 de membri, cea mai numeroasă organizare fiind Marea Lojă Suedeză cu peste 205000 membri⁵⁴. Ordinul avea ca scop propaganda împotriva consumului de alcool, „abștinerea desăvârșită de la băuturile spirtoase”. Bunii Templieri făceau anumite legăminte prin care se legau „să nu mai bea nici un fel de băutură spirtoasă, să nu cumpere, să nu vândă, și nici să nu fabrice sau să le dea la alții, ori să le înlesnească vânzarea. El se mai leagă și să întoarcă pe deaproapele lui, cu toate mijloacele ce-i stau în mână”, legământul făcându-se pe viață⁵⁵.

Organizarea era făcută pe loji numite și „loji fundamentale” în care „toți membrii fără deosebire, bărbați și femei au aceleași drepturi și-și află căminul obștesc. Fiecare lojă își alege singură funcționarii, delegații pentru administrarea banilor, pentru vizite, comitete, etc.; ea își face legi și se cârmuiește însăși în marginile constituției ordinului. Toate slujbele sunt fără plată”⁵⁶. Lojile țineau ședințe regulat, momente când „membrii au prilejul să se cunoască și să se împrietenească mai bine”. Lojile fundamentale erau unite într-o organizare națională alcătuind Marea Lojă, aceasta compunându-se din reprezentanții lojilor fundamentale. La fiecare 3 ani delegații Marilor Loji se întruneau într-un congres internațional formând Loja Supremă Internațională. În 1911, Ordinul avea în cadrul organizației un număr de 75 de

⁵² Alcoolul, boala, accidentele și munca, în BȘ, XXXVI, nr. 19, 6/19 maiu 1912, p. 4.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Alcoolismul. Sănătatea izvorul puterii, în BȘ, XXXV, nr. 38, 18 septembrie (1 octombrie) 1911, p. 3-5.

⁵⁵ Ibidem, XXXV, nr. 39, 25 septembrie (8 octombrie) 1911, p. 4.

⁵⁶ Ibidem, p. 5.

Mari Loji. Sub îndemnul „Înainte! Către înălțimi! Câmpul nostru de luptă e lumea întreagă” se încerca atragerea puterilor morale și intelectuale care, prin exemplul bun „să lumineze și să înalțe pe om în lupta necurmată împotriva alcoolului”⁵⁷. Scopul declarat era de a „scăpa omenirea de orice robie necinstitoare, îngrijirea trupească și sufletească a sănătății, a puterii gândirii, ca și a sentimentului și a voinței, pentru ca ea să învețe să se bucure, fără primejdie, de frumusețile vieții și să poată duce un traiu cu adevărat vrednic de trăit”⁵⁸. În perioada 3-14 iunie 1911 s-a ținut la Hamburg un congres al Ordinului unde s-au prezentat o serie de concluzii ale medicilor cu privire la efectele alcoolului asupra omului, dar și o prezentare a situației răspândirii Ordinului în lume. Astfel, în SUA și America Centrală erau 31 loji, Marea Britanie – 6 loji, Germania – 2 loji, câte una în Irlanda, Scoția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Olanda, Belgia, Elveția, România și Ungaria, în Australia 7 loji, Asia – 3 loji, Africa – 4 loji.

Numărul 5/1910 al revistei semnală înființarea la Sibiu a unei societăți contra beției numită „Andrei baron de Șaguna”. O astfel de lojă a fost întemeiată la începutul anului 1911 și în Arad, cu numele „Renașterea Nr. 2” sub conducerea profesorului Nicolae Mihulin. Același tip de loji au fost înființate și în Craiova sub numele de „Zorile” Nr. 3 și „Craiovița” Nr. 4. Era vorba despre o activitate de durată spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ce căuta să conștientizeze în multiple straturi ale societății pericolele ce decurg din consumul exagerat de alcool. Ca și în Transilvania, și în regat au luat ființă societăți de acest tip. Nume ca A.C. Cuza, Constantin Thiron, Gheorghe Tiron, George C. Murgeanu s-au alăturat acțiunilor „Ligii române în contra Alcoolismului”⁵⁹.

Acțiuni ale puterii statului au fost făcute printr-o serie de reglementări din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ministrul cultelor și instrucțiunii publice din Ungaria, printr-un ordin circular cerea ca în lupta contra alcoolismului să se implice și școala care „nu poate rămânea indiferentă față de această primejdie distrugătoare a poporului (...) Ca și școala să-și poată lua partea sa din lupta contra alcoolismului, ordonez, pentru severă executare, să vă îngrijiți cu toată scrupulositatea, ca în toate clasele institutelor de învățământ de sub autoritatea, îngrijirea și conducerea voastră (...) să fie înfățișate în mod corespunzător atât băieților cât și fetițelor, primejdiile morale și materiale, cari se ivesc pe urma alcoolismului; ravagiile cari subminează bunăstarea poporului, distrug sănătatea, moralitatea și starea economică”⁶⁰.

În aceeași direcție este și circulara episcopului Ioan I. Papp al Aradului, nr. 3132/1907 care îndruma cele două organe de conducere Consistoriul din Arad și pe cel din Oradea ca „să dispună cu toată rigoarea, ca la timp potrivit în decursul iernei anului 1907/8 fiecare preot și fiecare învățător să țină poporului din comuna sa câte o prelegere publică despre urmările funeste ale beției (...) mai ales în zilele de Duminică și sărbători după amiezi, în școală ori eventual în alt local potrivit”. Prelegerile trebuiau să fie „instructive, distrăgătoare și plăcute poporului”⁶¹. Erau indicate și sursele pe care le puteau folosi preoții și învățătorii, între ele: Dr. Izidor Marcu, Ștefan Marcu, *Alcoolismul*; Dr. I. Radu, *Urmările beției*; Dr. A. Bratu, *Alcoolismul și școala*; A.C. Cuza, *Monopolul alcoolului*; Máday Izidor, *Adatok az alkoholizmus kérdésének ismertetéséhez*, precum și câteva în limba germană pentru cunoșcătorii limbii germane.

Ordinul ministerial 1125 din 24 aprilie 1903 cerea învățătorilor ca să se folosească „în decursul instrucțiunii de toate ocaziunile spre combaterea beției”. Preoții și învățătorii trebuiau „să nizuiască a înființa în toate comunele societăți cu numirea: «Societatea culturală a creștinilor gr. or. români din comuna N.», la care societate cu taxă minimală

⁵⁷ *Ibidem*, p. 6.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Marius Rotar, *op. cit.*, p. 170.

⁶⁰ *Contra alcoolismului*, în BȘ, XXVII, nr. 24, 15/28 iunie 1903, p. 189-190.

⁶¹ *Circulară către toți preoții și învățătorii din eparhia gr. or. rom. a Aradului*, în BȘ, XXXI, nr. 49, 2/15 decembrie 1907, p. 1.

să se înscrie toți parohienii, iar cei de tot săraci să fie primiți gratuit”, scopul lor fiind „combaterea alcoolismului, întărirea credincioșilor în moravurile cele bune și luminarea lor în cele economice”⁶².

Tot prin acest ordin circular al episcopului s-au dat și o serie de dispoziții care se bazează pe ordine ministeriale sau legi. Astfel:

„1. Băieții sub 15 ani și fetele sub 14 ani sunt opriți de a cerceta birturile ori a lua parte la petreceri publice de dans. Birtașul, care suferă în localul său astfel de băieți și fete, precum și părinții ori tutorii, cari permit acestor minori să petreacă în birturi, se pedepsesc cu amendă de bani până la 100 cor. ori 5 zile de închisoare (Ordinațiunea ministrului de culte și instr. publ. Nr. 23857 din 1903. Regulamentul comitatului Arad nr. 820/1901 din 23 iulie 1901)

2. Pe credit nici un birtaș și nici un comerciant nu este permis să vândă beaură în mic, decât numai până la suma de 4 cor. Cei ce nu fac aceasta se pedepsesc cu amendă de bani până la 100 cor. (Articolul de lege XXV din 1883 § 22. – Regulamentul comitatului Arad nr. 568 § 9 din anul 1886).

3. În apropierea de biserici și școli nu este permis a se deschide birt. (Art. de lege XXV din 1889. – Regulamentul comitatului Arad nr. 568 § 9 din anul 1886).

4. În decursul serviciului divin în apropierea bisericilor ori pe drumul, unde se face vre-o procesiune, în timpul procesiunii, toate birturile și localurile, unde se vinde rachiu trebuie să fie închise (Ordinul ministrului de interne nr. 78543/V din 1899 § 14).

5. Acela care se prezintă în public în stare de beție pricinuitoare de scandal, se pedepsește cu amendă de bani până la 50 cor. (Art. de lege XL din 1879 § 84).

6. Cel ce în birt, ospătărie, în stradă ori în alt loc cu intențiune îmbată pe altul, apoi birtașii ori încredințații lor, dacă unui om deja beat îi dau să beie și mai departe beaură spirtoasă, vor fi pedepsiți cu amendă de bani până la 100 cor. Dacă vr'un birtaș se face vinovat de repetiție ori de această transgresiune, atunci i-se ia licența de la 3 luni până la 1 an (Art. de lege XL din 1879, § 85)”⁶³.

În București s-a instituit o comisie compusă din A.D. Xenopol, Dr. Obregia și C. Neagoescu pentru a stabili mijloacele de întrebuințat prin școală pentru înfrânarea viciului beției. Prin acțiunile sale, urma să se tipărească *Cartea contra beției* a învățătorului Gh. Thiron sub îndrumarea ligii antialcoolice din Iași; să se alcătuiască un tablou antialcoolic care urma a fi răspândit în sate și comune; alcătuirea unui manual de predici antialcoolice, iar Ministerul să ia măsuri foarte severe pentru pedepsirea învățătorilor dedați viciului beției, să fie dați în judecata consiliului permanent, și să li se aplice pedepsele legale până la destituire, iar preoților pedepse canonice treptat până la caterisire⁶⁴. Lupta împotriva alcoolului era considerată de Gh. Șterba din București, drept o datorie națională și că cel ce iubește țara și poporul „nu poate sta cu mâinile în sân, privind cum răul crește și amenință poporul cu ruina morală și fizică și materială”. Tot el propune în acest sens reformarea restaurantelor și a cârciumilor prin înlăturarea treptată a băuturilor alcoolice și crearea unei industrii a vinurilor fără alcool⁶⁵.

Asemenea acțiuni antialcoolice s-au desfășurat și în alte țări europene. De pildă în Anglia (Londra) la 1 ianuarie 1903 a intrat în vigoare o nouă lege despre beție, după care beția se considera călcare de lege. Cel care era găsit beat în loc public urma să primească o amendă sau închisoare pentru 1 lună. Cel care nu respecta aceste prevederi urma să fie oprit timp de 3 luni de la întrebuințarea băuturilor spirtoase. Sub incidența acestei legi cădea și cârciumarul care era amendat cu 10 punți (300 cor.) dacă nu respecta prevederile legii⁶⁶. Consumarea de băuturi spirtoase considerată ca fiind în prima linie în sărăcirea

⁶² *Ibidem*, p. 2.

⁶³ *Ibidem*, p. 3.

⁶⁴ În *contra beției*, în BȘ, XXIII, nr. 1, 1/13 ianuarie 1900, p. 7.

⁶⁵ *Alcoolismul*, în BȘ, XXXV, nr. 8, 20 februarie (5 martie) 1911, p. 5-6.

⁶⁶ *Noua lege contra beției*, în BȘ, XXVIII, nr. 11, 14/27 martie 1904, p. 90.

maselor, este prezentat cazul orașului Gothenburg din Suedia care în lupta contra beției a înființat „o societate de oameni bogați dar cu dragoste de omenire, cari au luat în arendă toate cârciumile; din acestea o parte au fost suprimate, iar în celelalte a început să vândă beuturile spirtuoase prin funcționari de-ai ei dar după principii umanitare, numai pe bani și cu condiție ca venitul să treacă în cassa comunei ... exemplu e imitatu deja de 90 de orașe ale Scandinaviei și de 19 ale Norvegiei”⁶⁷.

O analiză a discursului legislativ cu privire la problema alcoolului în această zonă nu va putea fi înțeles deplin decât odată cu extinderea cercetărilor de această natură către perioada interbelică, perioadă care va aduce cu certitudine o serie de informații noi, iar în durată lungă se va putea vedea cât de eficace au fost toate aceste măsuri (inițiative localnice sau legislative).

Modelele europene și cele nord-americane (care nu au fost prezentate în totalitate în aceste pagini) și tendința generală a timpului sub influența noii importanțe acordate mai ales efectelor alcoolului asupra corpului uman, putem spune că se conturează un univers în jurul discuțiilor despre alcool, discursuri pe diferite linii, mai ales cea a contracarării practicii consumului de alcool. „Înregistrăm în acea epocă o privire necruțătoare, acuzatoare, dar care se vroia, totodată, și una de corectare a unei conduite în ceea ce se referă la figura bețivului. Împrejurarea nefericită care atinge toate categoriile sociale, alcoolismul este considerat în epocă un adevărat flagel, ceea ce determina și o serie de exagerări”⁶⁸.

Cercetarea de față poate fi considerată și ca un punct de plecare în dezvoltarea unei cercetări mai ample, care poate continua cu cercetarea aceleiași publicații în anii următori până în apropierea celui de-al doilea război mondial, dar și cu cercetarea celorlalte publicații, urmărirea anumitor direcții, o comparare a discursului cu privire la prezența alcoolului în cadrul armatei în preajma și în timpul celor două conflagrații mondiale, dar și o punere în legătură cu problema alimentației și apariția diferitelor boli, așadar o tentativă de a enunța câteva piste pentru cercetări viitoare.

ASPECTS OF THE ALCOHOLISM ISSUE REFLECTED IN „BISERICA ȘI ȘCOALA” MAGAZINE (END OF 19TH CENTURY – BEGINING OF 20TH CENTURY)

Summary

The issue of alcoholism brings into discussion a series of themes that one must unveil, themes that, theoretically, sends our debate on an interdisciplinary field. We are guided towards spheres like: medicine, justice throughout delinquency, sociability, morality and religion.

By the end of the 19th century, “Biserica și Școala” fought against alcoholism too by the raised issues and by presenting the effects of alcohol upon human body. We can also read in it about health problems, morality and religious themes but also about the connection between alcoholism, health and fighting strength of the army.

⁶⁷ *Măsuri contra beției*, în BȘ, VII, nr. 8, 20 februarie/4 martie 1883, p. 64.

⁶⁸ Marius Rotar, *op. cit.*, p. 185.